

skoz 4 mesce brez hrane, brez giba, dokler da pomladno solnce zopet gorko sijje. Prav umetne so njih priprave k zimskemu spanju. Ko se prvi mraz o listopadu pokaže, se jenjajo pasti, zlezejo na kako višnico, se na kup zberejo in si primernega kota izberejo. Popred si čeva in želodec izpraznejo, ter se potem s pomočjo svojih mesnjatih nog pod kakem listjem ali mahovjem ali pa pod travo v zemljo zarijejo. Na peno njih nog namreč se zemlja prilepi, ktero tako za stranske stene nanosijo; tako si krog sebe napravijo zid, kateri le samo še stropa nima. Komaj so z berlogom gotovi, zopet nogo pod svojo streho spravijo, veliko pen se koj zunaj nabere, ktere se v apneno lupinico, ki jim kot vrata služi, sterdijo. Za tem drugo, tretjo ali kakor je zima, tudi četrto steno naredé, med vsaktero nekoliko sape pustivši, od ktere potem čez zimo pri življenji ostanejo. V skalnih razpokih, kadar jih milo solnce obsije, se iz spanja predramijo, steno za steno prerijejo, od zraka, kterege so popred v sredi pustili se živé, dokler zopet do belega dne pridejo.

Ozrimo se zdaj, kako je pod ledeno skorjo ribnikov, rek in potokov, kateri so včasih do malega vsi zamerznjeni.

Ribe pozimi kakor poleti veči del ostanejo brez navadnega zimskega spanja. Vidi se jih v časih kakor bučele cele trope v kakem kotičku zabasanih, da se ložeji zime obranijo. Tako povsod edinost sili v bran stoji. Kadar pa voda do dna zmerzne, oterpnejo tudi ribice kakor druge živali, — tudi one pospavajo. Tako zmerzle se zamorejo iz leda izsekati, in od kraja do kraja po suhim prenašati, brez da bi jim škodovalo. Kadar se pa led raztaja, se ribe zopet zavejo. V manjših ribnikah je pa zelo škodljivo, če je voda delj časa zmerznjena, ker od zraka odločene se lahko zadušijo. Zato navadno o takih primerljajih v led jame vsekajo, da vedno čisti zrak do rib zamore.

Žabe se zalezejo v mlake, oterpnejo, in brez hrane, brez dihanja tako celo zimo obstojé. Pa glej, tu v spanju pokojno počivali gada, pisaniga sovražnika krot, katerim se ni treba bati, ako tudi blizo njih v spanju prezimuje. On, kakor martinčki, zaleze, kakor globoko mogoče v zemljo, kamor mraz svoje ledene desnice več ne stega, se v klobčič zvije in tako mirno prihodne spomladi čaka.

Ptiči, ki imajo toplo kri in posebno gibčno telo, sploh niso zimskemu spanju vdani, ker nekteri vkljub snegu in ledu krog naših stanov prezimujejo, večji del pa, ko severni piš zagrozi in listje na drevjih bledeti počenja, v toplejši kraje, kjer lepši solnce sijje, pred nepriljudnem orjakom beže. Pa nektere tudi sneženi gost prehití in v resnici najdemo vlastovke zmerzle, terde ko kamen, na videz brez najmanjši iskric življenja, večkrat kraj potokov in rek v njih zimskem spanju. Če hočete ubožcam življenje ohraniti, ne nosite jih v toplo izbo, da se prehitro ne zbudé in potem gotove smerti ne poginejo.

Preglejmo še nektere kote, kateri sesavcam za berlog in ubežišče služijo. Tako prezimujejo jazbec, jež, vsi netopirji, skriček (Hamster) in medved. Njih berlogi so pod zemljo med koreninami gojzdnih drevés, v duplah starih bukev in hrastov, v kakem zidovju, v opušenih razvalinah in v enacih kotih. V berlogih najdemo četrtonožce v klobčič zvite, glavo skerčeno, zadnje noge do nosá. Tako najdemo v zemljo zakopanega ježa tako brezčutljivega, da, če ga tudi dobro v šetine dregneš,

nobenega znamenja življenja od sebe ne dá; ce ga pa prineseš v gorko sobo, bo kmalo lesti počel; pa čez malo časa se v njem zopet potreba počitka v zimskem spanju zbudí, in s hudo tirja svoje svobode, da mu je mogoče se zopet v zemljo k mirnemu spanju podati.

Skriček (Hamster) je proti njemu prav pojeduh; celo leto nabira hrano, ki jo na jesen v svoje prezimišče nanaša, ž njo se pita do zadnjega trenutka, dokler ga zimsko spanje premami, in, kadar se le nekoliko predrami, je prva njegova skerb za hrano. Jazbec enako zimo prebije in hodi svojo žejo gasit. Netopirji svojega kraja ne zapusté; na zvoncih, pod strehah ali v kakem zidovju se včasih najde celo kardelo takih skerčenih, oterpnjenih netopirjev, kakor da bi bili začarani.

Pač čudna je ta prikazen v prirodi, kako da živali pri hudim počitku zimo preživé!

Gotovo je, da se od hrane, ki jo pred spanjem vžijejo, čez zimo preživeti morajo. V to jim služi mast, ktera se jim posebno na jesen okrog beder pri ledvicah nabere. Žival jo čez zimo pogubi, tako da bi se moralo djati: ona edina ji je čez zimo življenje ohranila, celi organizem tako dolgo v pravem redu in miru obdržala, dokler da se žival na spomlad prebudi in si sama bolj čverstejši hrane poiše.

Pa, vé mirne zaspane stvari, že se zima nazaj v svoje severne kočje verne. Solnce se zasmaja in z ljubeznjivim svitom vse razgreje, sneg se solzi, ledeni oklepi potokov in rek pokajo, lahni jug čez njive in gaje veje in oznanuje bližnji prihod ljubeznjive Vesne, ki se iz južnih krajev nazaj poverne, cvetice seje, gojzde ozeleni, radost in veselje v tužno serce sipa — vse klije, vse živi.

Nazaj se povernejo iz juga veseli ptički in izkličejo vso naravo iz nje tihega spanja. Zopet se gaj veselega petja razlega, gomizi prebujeni glasno zverčijo po dolgem spanju, vesela ribica v bistri vodici plava, četrtonogate živali se dvignejo in čez hrib in doline po domačem gojzdu novo oživljene skačejo. Tudi človeka neka tužna žalost, ki mu je čez zimo prosto čelo mračila, zapusti, tudi on se prebudi iz svojega zimskega spanja, ki ga je budeč med zidovi v gorki izbi prebil, in veselo stopi pred svoj prag, oziraje se po omlajeni naravi; vse prijazno ga vabi, tiha zelenjad, šumeči potok visoke gore, zelene livade — povsod novo življenje, novo veselje.

O vesela spomlad, kmalo k nam se verni, raztopi debeli sneg, in cvetlice, koder koračiš, zatrosi!

Zgodovinski pomenki.

GENIO. ANIGEMIO.

CVLTORES. EIVS.

V. S. I. M.

Cele v gospodski ulici Nr. 13.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Iz spisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«)

Kadar popotnik v lepo savinsko dolino pride, najde staroslavno Celejo. Kamor se v tem prijetnem mestu le ogleda, povsod zadene na ostanke rimskih spomenikov. V prijazni Savinski dolini se vsako leto pluzno črtalo izrova nove zaklade, in prijatelji starinoslovstva pribеžijo od vsih strani sveta in kopajo in umivajo izrovane kamne v nepopisljivi radosti, da se je kaj najšlo, kar na večnega mesta nepremenljivo slavo opomeni. Slovence izorje te ostanke in je pisano gleda, in ne vé, da so roke njegovih predstarišev je postavljale, da je to sad in plod slovenskega duha. Ker se na njih la-

tinske cerke najdejo in imena na „us“ in „ius“, ter misli, da ni je drugači, kakor vse to je rimsko.

O ubogi Slovenec, kateri nepoznaš več lastnih svojih imen! Ti bereš jezerokrat na rimskih spomenikih imé BELLICIVS ¹⁾, in si tereš glavo, kar da pomeni in ne spoznaš, da je paganski očak svojega ljubega otroka po bogu belimu, bogu luči in svetlobe imenoval Bellecius — Belca Belka. Ker ne izhaja na ič, ek, ali ak, ter misliš, da je latinsko, ali pa v svojej sleposti daš veljati, kar ti ptuji učeni povedajo, da so imena keltiških obiteljev. Celjani hodijo mimo teh častljivih spomenikov, berejo Uxorí MARICCAE ²⁾ et filíe MARVLLAE ³⁾ pa ne spoznajo svojih Maričk, svojih Marul. Scer so te imena ne nastale po prečisti Divici Marii, ali slovenska mati je enkrat imenovala svojo milo hčerko po Babi Mari ⁴⁾, ktera je v staroslovenskem bogočastju bila častena kot mati Bogov, kot roditelja in rednica sveta, slična indički Bhavany Maji, iz katere je Baba Mara nastala. Celjan hodi mimo svojih kamnov in bere jezerokrat imé Ursinus, Ursella ⁵⁾, tudi Medulla, pa ne vé, da je imé Ursinus in Ursella latinski prestantek imena Medo, Medol, Medved, pod kateroj avataro ⁶⁾ so stari Slovenci Boga Bramata v celjski okolici častili. Koliko imén Avitus ⁷⁾ se ne najde na celjskih kamnih, ali nobeden Slovenec ne premisli, da Avitus ni druga, kakor barbarsko prestavljenje iména slovenskega Tici-nus ⁸⁾, ktero na koroških kamnih tolikokrat najdemo, in ktero imé je objavljeno bilo pri starih Slovencih zavoljo tiča Wisnutovega Gharuda ⁹⁾, njegovega neločljivega spremljeavca, kteremu u čast je zadnji mesec leta (po zdajnem številu) posvečen bil in še zdaj staro sanskritsko imé Gruden nosi. Pa proč s to tožbo. Ni si kriv moj dragi rojak svoje nevednosti, nikdo ni te je podučil u veri in dogodivščini tvojih predstaršev, in kar se je tebi reklo, to je bilo nečastno in večidel lažljivo. Resnica zadnjič le objelja in vresničile se bodo besede narodoljubivega in resničnega Herderja: „auch ihr so tief versunkene, einst fleissige und glückliche Völker (slavenski naimre) werdet eure alten Feste des ruhigen Fleisses und Handels wieder feiern“ ¹⁰⁾. Pa zdaj se čemo razlaganja našega napisa lotiti. „Etwas Näheres und Bestimmteres darüber (o pred stoječim napisu) zu sagen, ist nicht möglich, denn dieser Genius Anigemius stehet hier einzig, piše Muchar ¹¹⁾ v svoji dogodivščini štajerski. Muchar, kateri je bil profesor klasičke filologije in potem takem mythologie grško in latinsko dobro poznal, ne vé sveta, v kakšno bogočastje da taj Genius Anigemius spada. Latinski je tedaj ne, in koliko sem sam podučen v bogoslovju starih narodov, takšnega Genja nikjer ne najdem, razun u slovenski mythologii. Čudno se mi zdí, da Muchar, ni očitno rekel, to je kakšni keltiški bog. Njegov priverženik in bojovnik Keltizma g. fajmošter Rikard Knabl ¹²⁾ je prederznuši, on z unim znanim „sic volo sic jubeo“ vse keltizira, celo reka Savina je dobila od Keltov imé, in ne je slovenska za tega voljo, ker se San veli, Slovenec pa ji Savina pravi. On najde v keltiškem jeziku, kterega ostankov je pri moji duši sila malo, nekšno besedo San, kar se pravi „zdrav“, in misli, da je imé zatega voljo dobil, ker mimo ozdravivnih Laških toplic teče!!! O ti uboga Savina tako si bila od svojega izvira v Sučavi do Laških toplic brez imena! Scer zad-

njič naš starinoslovec vidi, da bi se mu znalo tako terdenje podreti, in prosi naj čitatelji njegovo mnenje le za samo konjekturo dajo veljati, ali znamenito zmiraj ostane, kako se pri nas starine izprašujejo in s kakimi stebri se branitelji keltizma trudijo ga podpirati. Tudi mi smo v keltiških slovniki iskali besede „san“ ali dozdaj ni še našli. Ako je g. odbornika štajarskega historičkega društva slovenska beseda Savina motila, bi vendar premisliti znal, da se v slavjanski zemlji tudi reka San (v Galiciji) najde, kjer nikdar nije nobena keltiška noga hodila, kakor ni v Štajeru, razun ako je rimska vlada vojake galičke sem v posadko pošiljala, ali pa, ako so stari Kelti bili tako potaželjni turisti, kakor zdajni prebivavci stare Galie.

(Konec sledi.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Terst 25. feb. Zima, o kterej v Terstu komaj govoriti smemo, kjer tukaj sneg, če tudi včasih nekoliko naletje, vender čez dan ne obleži, je bila letos do preteklega tedna jako gorka in prijazna. Te dni pa je vstala huda burja, sneg je bližnje griče pobelil in gorki zrak zmrazil. Ljudje tožijo zoper mráz. Ako vendar zapazujemo po tergu semtertje prodajavke s polnimi jerbasi lepo cvetecih cvetic, nas minejo misli o hudi zimi.

Ko se je tukaj zvedla novica o poskušanim umoru presvitlega cesarja, se je vsak čudil in stermel nad tako hudobnim naklepom. Drugi dan ob dvanajstih je bila zahvalna sv. maša, ktero je sam škof opravil, za srečno rešitev njegovega veličanstva. Pri tej slovesnosti je bila tudi zbrana istrianska straža, ki obstoji iz enega celega bataljona, vsa po vojaško izurjena, pa v narodni istrianski opravi z muziko, majhne fanté ima za trobentarje. Ta straža, iz samih korenjakov zbrana, je gotovo zlo mikavna in Teržačani jo močno hvalijo.

Vojška Černogorcev zoper Turke ima tukaj mnogo sočutja, Turkom nobeden sreče ne privošči, ker zatiranje in nečloveško ravnanje s kristjani je vse razdražilo. Čuje se, da je francoski poslanec v Carigrad šel naznaniti ondašnji vladi, da francoska vlada bo ravnala v porazumljenju z austrian-ko in rusko.

Lutomer 22. feb. Brrrrrr, huš! Tak brnijo danes ljudi, kojem silovita nenavadna bura po cestah ali stezah hodjenje preprečavljá.

Vremenarski preroki svojim oznanilom: „Letos ne bude snega“ so potihnuli. Od 22. pret. mesca vidili smo prvič obraz njega; sedaj pak imamo ga za dovolj. Merzlega nas samo po srednom sili.

Časnik „Presse“ pod brojom 40. t. g. je tudi na našo školo natekel, i besedo od 4. razreda ali klasa spružil. Kdor okolnosti naše varaške ljudske šole barem nekaj pregleda, mu temelitje 4. razreda brez tretjoga nemore zadostiti.

Okolčani lutomerski!! Po mislih i namenu večine domorodcev dostavite osnovo 3. razreda kod naše učivnice; da bodete se hvaležni skazali dobrotljivemu pok. g. dr. J. Gottweis-u, koji je skerbel za temelitje 4. razreda. — Spomente se zlate slavjanske besede: Sloga, i prevdarite kaj sloga — složnost pomeni! Jaz mislim, da ne bi bilo prenapeto, ako bi h temu načinu vsaka občina od 50 do 100 fl. pripomogla, da bi se po takem glavnica temeljila, od koje obresti bi se za obderžanje učilnice porabili. — Premislite koliko potroškov pri izučevanju svojih dečkov bi si vi prihranili, ako bi imeli glavno ljudsko školo v Lutomeri. Ne pridejo potroški nekim starišom v dalejšnih mestih od jednoga otroka samo u jednoj godini že na 100—140 fl. srebra? Ne bi se to pustilo pri domači skoli u 3. ali 4. razredu tudi potrošiti? Ali ni vam lubše, ako svoje otroke vsak dan vidite, njim u potrebah pripomoči zamorete, kakor pak jih tjudnjim rokam, Bog vé kakim, izročiti. Starši bu-

¹⁾ Muchar Gesch. der Steierm. I. B. pag. 352. — ²⁾ Idem pag. 364. — ³⁾ Idem pag. 364. — ⁴⁾ Dr. Hanuš Wissenschaft des slav. Myth. pag. 118. — ⁵⁾ Muchar Gesch. d. St. I. pag. 353. — ⁶⁾ Vollmer Myth. Lex. pag. 641. Wiese Indien II. 352. Kollar Slav. Bohyn. 334. — ⁷⁾ Muchar Gesch. der Steierm. I. 387. — ⁸⁾ Eichhorn Beiträge I. 43. — ⁹⁾ Majer Myth. Lex. pag. 173. — ¹⁰⁾ Herder Ideen zur Phil. der Gesch. IV. pag. 36. — ¹¹⁾ Muchar Gesch. der Steierm. I. 353. 354. — ¹²⁾ Schriften des histor. Vereins in Steierm. II. Heft pag. 4. J. u. so fort.

Sol je v naslednjih primerljajih živini posebno koristna:

1. Kader se ji teško prebavljiva piča, namreč slama poklada.

2. Kader so deli živinčeta za prebavo sploh po poprejšni klaji oslabei, in če se jim jame druge klaje pokladati, namreč če se ji je poprej frišna detelja pokladala, zdaj se ji pa slama poklada.

3. Pri pitanji, ker se živinčetu več klaje poklada, kakor je sicer za živež potrebuje.

4. Posebno pa takrat, kader se v slabih letinah spridena klaja kermi, po kateri se škodljivi soki v živinčetu zaplodijo, kar se nar večkrat po suhi klaji primeri. Če se pa živini pogostoma soli daje, naj bo še tako slaba piča, jo bo ložej prebavila in se boleznimi obvarovala. Posebno koristna je sol molznim kravam, toraj jo Švajcarji, prvi živinorejci, svojim govedam prav pogostoma dajejo. Pri njih naslednji stari prigovor velja:

Od eniga fanta soli

Se funt masla dobí —

kteriga tudi našem, posebno večim gospodarjem v prevdank prav živo priporočimo.

Železne ploše za pokrivanje.

Napraviti se dajo ploše iz litiga železa, katerih vsaka naj blizo $2\frac{1}{4}$ funtov vaga in natanjko polovico štirjaškiga čevlja obseže ali krije. Ako je tedaj treba pohišstvo, katero je na priliko 50 čevljev dolgo in 38 čevljev široko, z žganimi ilovnimi strešniki pokriti, in ker je podstrehje (rušf) po navadi postavljeno bilo, bo letó z vsim potrebnim in z nabitimi letvami vred okoli 400 gold. veljalo.

Za pokrivanje je treba 10.000 strešnikov (po 1000 strešnih opek 20 gold.) je 200 gold.; za postrehje kriti in zamazati 50 gold.; za ene 3 čevlje široke bakrene strešne škarje (Dachschere) 150 gold., naredi vkup 800 gold.

Če se pa postrehje za pokrivanje s plošami iz litiga železa sestavi, zná tesarsko delo, s potrebnim lesam vred, morebiti tudi 400 gold. veljati; za pokrivanje te strehe (če nje vogel je 27 stopnic nagnjen) je 4400 ploš (ena po 20 krajcerjev) potrebnih, kar 1466 gold. 40 kr. naredi; stroški pokrivanja so 25 gold.; bakrene škarje na koncu strehe pri tem niso potrebne, če se torej za namazitev s firnežem u račun vzame še 55 gold., je vsiga skup 1946 gold. 40 kr.

Po tem takim se vidi, kakor da bi pokrivanje z železnimi plošami veliko več veljalo, kakor pokritev z navadnimi strešniki; temu pa ni taka. Kajti, če se pomisli, da pokrivatev z železnimi plošami nikoli popravljajna ne potrebuje, popravljanje opekne strehe pa o 6 letih nar manj 300 gold. velja, je u 23 letih vès znesek poplačan in poverjen, in razun tega ima gospodar še notranjo vrednost železnih ploš, ktera nar manj še četertino nakupne cene, to je, blizo 400 gold. znese, poverh.

Dalje, 4 ilovni strešniki, kateri 1 štirjašk čevlj krijejo, vagajo suhi 15, kader so premočeni, pa 20 funtov. Podstrehje tedaj, katero je s 10.000 ilovnimi strešniki krito, u prvim primerljeju nese 375 centov, u drugim 500 centov težine! Naproti 2 železni ploši, ktere tudi 1 štirjašk čevlj krije, vagate pa le 4 funte in 17 lotov, tedaj postrehje pri tem pokrivanju še ne 100 centov težine nositi nima, torej le četertinko tiste teže, katero opekni rušf nositi je primoran.

Gotovo je tedaj in očividno, da pokrivanje

z železnimi plošami se bolj priklada in bolj poplača, kakor navadno z ilovnimi strešniki, ker:

1. bolj dolgo terpi,
2. hišno zidovje manj obtežuje,
3. če se njegova terpežnost u račun vzame, tudi veliko cenejši pride, torej
4. pri takim pokrivanju z železam se veliko veliko prihrani.

Zgodovinski pomenki.

Rasložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Muhar ¹⁾ navodi v svoji dogodivščini Štajarske iz Muratorita božanstvo „Jaribol“. Beseda „Jar“, „Jaro“ pomeni v slovenskem jeziku toliko kot: zmladetje, sprotleje, mladoletje, zato jaro žito, jari ječmen se veli tisto žito, katero se je v zmladetku sejalo. V Sanskritu se veli jaran, jarni, letošnji ²⁾. V pomenu „leto, annus“ je beseda jar se tudi pri starih Slovincih rabila, ker po učenem jezikoslovcu in historiku Waceradu ³⁾ so stari Slavjani leto z zmladoletjem začeli, toraj se še velikonočni čas, kateri v sprotleje pade, pri štajarskih Slovincih tudi „letnice“ veli. Saxo Grammaticus ⁴⁾ in pisatelji imenitosti škofov Bamberških ⁵⁾ rečejo: da je Svatovit severno-slavenski bog solnce in svetlobe imel priime Jarovit (der Sommergott). Kakor Indianci, tako so tudi stari Slovinci začetek novega leta veselo posvečevali in stavljenje maj še opomeni dnešnji den na stari praznik ⁶⁾. Beseda Jar je tedaj ni samo filološka, temoč tudi, kakor smo gori vidili, historička in mitološka. Ravno tako beseda „bol“, der Schmerz; boleti, schmerzen, krank sein, in bol-ezen, Krankheit, je čistoslavska. Ker pa je nasledek bolesti: zdihovalnje, stokanje; latinsko: gemo, gemere, gemui, tako je Anigemius ni druga kakor prestavljeni Jaribol, duh varh proti bolezni u jarem-u zmladetju. Da je Cele ni zdravo mesto in da posebno u zmladetku in poletu, ker Savina iz svojega rečišča rada stopi, pogosto merzlica vlada, je verojetno, da je Jaribol bil časten kot varh (Genius) pred sprotlečno boleznijo ⁷⁾. Meni zdaj še ostane dokazati, da so stari Slavjani duhe, varhe proti boleznim častili. Mesto mene dam govoriti nar bolj izverstnega slovanskoga mitologa dr. Hanuš-a: „Es war dem Slaven nicht genug die ganze Natur zu beleben, und überall theils Symbole, theils wirkliche Naturgeister zu sehen, seine Fantasie erschuf sich selbst eigene Gebilde, indem er seine physischen Zustände, zum Beispiel Krankheiten, personifizierte, und diese Personificationen dann um sich leben und wirken liess. Diese Personificationen gehen im Fortlauf ihrer Reihenfolge auf der einen Seite in die Naturgeister, auf der andern in förmliche Gespenster über. Zu den Personificationen, welche in die Naturgeister übergehen, gehören vor allem jene der Krankheiten, und insbesondere die Pestjungfrau, Powietrze, Džuma, Homen, Smertnica u. s. w.“ ⁸⁾ Vsaki Slovenec pozna povesti od kuge, in ni treba mi jih sem postavljati. Posebno bogati takšnih povest so Rusini ⁹⁾. Meni zdaj družega ne ostane, kakor neverne še prepričati, da so stari Slovinci svoje bogove v la-

¹⁾ Muchar Gesch. der Steierrn. I. 409. — ²⁾ Parallèle de langues de l'Europe et de l'Inde comparées entre elles et à langue Sanscrite par F. G. Eichhoff pag. 239. —

³⁾ Wacerad pri Hanušu pag. 268. — ⁴⁾ Sax. Gramm. XIV. pag. 321. — ⁵⁾ Scriptorum rerum episc. Bamberg. Frankfurt 1718 pag. 595. — ⁶⁾ v. Hammer Wiener Jahrb. der Literatur 1818 III. pag. 152. Dr. Hanuš l. c. 191. —

⁷⁾ Da je imé Jar indoslavensko in staro staro pričajo historička imena Jaromir Jaroslav (v. Sternberg), dalje toliko imén slovenskih obitelj Jarič, Jarnevič, Jarin, Jarko itd.

— ⁸⁾ Dr. Hanuš Wiss. der slav. Mitth. pag. 321 u. 322. — ⁹⁾ Woycicki Klechdy pag. 51 etc.

tinsko predstavljali (ali sami radi, ali pa po sili) in za dokaz jim samo sem postavimo en rimsk napis:

C. GAVILIVS. PECVLIARIS. V. F.

SIBI. ET IVLIAE TERTVLLAE

H. M. H. N. S.

(Gruter pag. 787 nro. 1. In urbe S. Andreae in valle Lavantina).

Tukaj vidimo slovenskega Gavila (od staroslovenske besede „gav“, novoslovensko „gov“, pecus, das Rind, odtodar gav-edina, das Rindfleisch, in gav-edo ali novoslov. govedo, govedina, pa tudi gav in gavedina se čuje v ustih naroda Slovenskega, posebno na Pohorju) v latinskega Peculiaris prestavljenega. Da je končavka *il* lastna slov. imenam nas učí skušnja. Čehi imajo Sušil, Viskočil, Budil, mi na Štajeri okoli Šavnice, kjer *l* kot *a* na koncu izgovarjamo: Sušia, Budia, Kosia itd. Jaz mislim, da Keltomani morajo pri tem edinem kamnu obmolkniti, in spoznati, da je Norikum in Panonia stara domovina Slovencev in da so že o času Rimljanov tukaj stanovali, ne pa v 6. ali 7. stoletju po Kristusovem rojstvu v te pokrajine prišli. Tudi odzdam naj nobeden več ne govori od samo rimskih starin in rimskih spomenikov v Noriku in Panonii, temoč naj pravično pridavek „slovenski“ pristavi.

Nekaj od Navporta in Ljubljane.

Od Verhnike. V prepiru za Ljubljano je bila tudi Verhnika imenovana, in sicer od dvoje strani, zavoljo starih in novih imén. Naj v pojasnjenje besed tudi jez nekaj dostavim, kakor s krajem bolj znan. Za stari Nauportus prav piše g. Hohenwart, da se brez prič na mesto sedanje Verhnike stavi. Znamnja starega zidovja se namreč ne najdejo na levem bregu Ljubljance pri sedanji veliki cesti; ampak na desnem bregu Ljubljance, od sedanjega terga čez vodo, na Virskem polju je star zid pod zemljo čutili. Kadar namreč ondi orjejo, morajo dobro paziti, da z drevesam pregloboko ne pridejo; tudi se ondi večkrat stare opeke lastne podobe najdejo, namreč na pol okrogle. Tudi se včasih zadene na stare denarje; pred malo leti je dekle našlo zlat rimsk denar, za ktereja je prijatelj starin v Ljubljani pet goldinarjev plačal. Blizo kraja, kjer se sedaj blago iz ladj sklada, se ob času majhine vode še starih kolov versta kaže, od katerih sodijo, da bi utegnili ostanek starega mosta biti. Ako je imé Nauportus iz slovensine posneto, morebiti da je njegova korenina še dan današnji živa. Kraj, kjer Ljubljanka izvira, se pravi Virje; vas, ktera je precej spodej in blizo mesta starega Nauporta, je Vir d ali Ver d. Zdaj sicer pravijo: v Virdu, kdaj so utegnili reči: na Virdu; ta kraj pa je po vsaki poti zadosti star, ustanovilo pismo Bistrškega samostana od l. 1260 že govori od sedem zemljiš v kraji Verde. Ravno tako star kraj so tudi Mirke med malo in veliko Ljubljano; ime Mirke, enako Ljubljanskemu Mirju, na staro zidanje kaže. Rimljani so se gotovo v tej strani bolj močno zaterdili zavoljo napadov bližnjih narodov; stari ajdovski zid, ktereja sled se v hribih za Verhniko od Zaplane čez veliko cesto proti Rakitai in Cerknici vleče, je pred ko ne ostanek rimskega dela.

Za novo imé Ljubljanskega mesta so tudi pri Verhniki sledi iskali, zlasti v bolj kratkim imenu Lubije (Lubija pravijo, ne Lubja ali Lobja; nad glasnico *i* je udár). Ker izvirk Ljubljance niso drugeje toliko znani, naj jih bolj posebej imenujem. Nekteri manjši izvirk so namreč na severni, ali ko od Ljubljane prideš, na desni strani od velike ceste. Nar večji je potok, ki za cerkvijo s. Pavla pri Kožuhovem malnu izvira; manjši je drug potok, ki pod hribom s. Trojice iz zemlje teče; izvirek Bela pa, v globoki dolini pod

Idersko cesto, le ob svojih časih vodo daje, kadar se namreč vreme spremeniti hoče. Poglavitni izvirk pa so na južni ali na levi strani od velike ceste. Pervi je mala Ljubljanka ali Močilnik; drugi poglavitni med gerdim pečevjem je prava ali velika Ljubljanka; in tretji spet manjši je Lubija.

Ti trije izvirk so na Frajerjevi mapi zaznamovani, samo da je Lobja napak pisana; unih treh pa na tej mapi ni viditi, zaznamovani so vender na Lošanovi mapi. Razun Lubije, ktera nižji pod Verhniko in Ljubljano pride, se drugi potoki že med Verhniko in Virdam stekajo. Kar imé Ljubljane zadene — naj že bo iz korenine Ljub, Lob ali LéB — izpeljava te besede ni tako čudna, kakor se je nekomu zdelo. Košana, Sežana, Bregana, Trojane, Poljane, so vse imena s tako podaljšano končnico; in ako hoče kdo čisto enako izpeljano imé, naj vzame Hribljane v hribih nad Cerknico, ali Sapljane na Istrijskim. Pa tudi imé reke, namreč Ljubljanka, najde več imen enake podobe; Hrastenica, Prešenica, Temenica, celo Breganica so tacega plemena. Kaj posebnega je to, da Gradašica, ktera se tudi z Ljubljano steka, pa iz vse druge doline pride, se pri izviru Ljubljanka kliče; ta izvirk pa ni na ljubeznivim kraji, tudi ne na odpertim mestu, kakor na lobi ali na čelu, ampak v neprijetni, tesni skaloviti grapi. Viditi je, da imena se v časih tudi po nenavadnih kopitih ravna, da jim jezikoslovec ne pride vselej lahko na konec. S tem pa nočem reči, da bi bili taki jezikoslovski pomenki za prazno slamo; leto menim, da kdor je imé le nekoliko poverhi pogledal, pravde še ni dognal. Kar pa arkive tiče, je gotovo še kterih drugih treba odpreti; zdi se mi, da nekdanji Oglejski, Teržaški in Beneški arkivi še marsiktero drago drobtinico hranijo, zlasti ker je bila Krajna z Oglejem skorej v vedni zvezi; še italiansko imé Lubiana se mi za Ljubljano veliko pomenljivo zdi. P. H.

Slovanski popotnik.

* V Moskvi je umrl ruski spisatelj Vasil Aleksandrovič Vontarski. Naj imenitniši njegovi spisi so „Velika dama“ roman, „Lekar“ drama, „Minister“ roman, in „Dve sestri“ novela.

* Ternski misli nov zvezek svojih pesem v ilirskem jeziku izdati.

* „Slovenska Bčela“ bo zgodovinski spis g. prof. Terstenjaka: „kdo so bili Ambidravi in kdo je sozidal starodavni mesti Virunum in Teurnia, Kelti ali Venedi?“ v posebnej dokladi že v listih od mesca marca prilagala.

* Slavni obrazar ali malar Adam, kteri je s svojimi glasovitimi podobami junaštva naše armade na Laškem in Ogerskem proslavljal, se je v Černogoro podal, da bi si tam po resnici načerte za svoje podobe narisal.

* Od presvitlega knezo-škofa g. Slomška se na Dunaji tiska: „Slovensko berilo za nedeljske šole“ in „malo berilo za slovensko-nemške šole.“

Novičar iz slovenskih krajev.

Nekaj iz spodnjega Štajera. V „Novicah“ sim bral, da so se ljudje na več straneh z letošnjo zimoj hvalili; eni pa so pravili: da bode to zimo cent snega 5 forintov koštal, pa je ni taka, ker Eden le z vremenom ravna, ne pa vsi. Tudi naši zvoljeni možje šolnega okraja na R... so si mislili: letos nam ni treba derv za šole kupiti, in so le nekaj okoli sto polén k šoli zapeljali, in tiste še le komaj okoli novega leta, misleč: Bog ne daj, da bi ktera poléna za naprej ostala, bi se lahko preveč vsušila. — Na 16., 17. in 18. den pretečenega mesca pa je silo merzli veter s snegom vejal, tak, da se ti dnevi smeje za res med zimske šteti. Uče-